

Parshat Yitro Six Days Count

Simon Wolf

The Gemara in Beitza quotes the following anecdotes about the conduct of Hillel and Shammai.¹ They said about Shammai the Elder that all his days he would eat in honor of Shabbat. If he found a choice animal, he would say: "This is for Shabbat." If he subsequently found another one superior to it, he would set aside the second for Shabbat and eat the first. According to Rashi, the fact that he would eat the first to leave the better-quality animal for Shabbat rendered his eating of the first as an act of honoring Shabbat.² However, Hillel the Elder had a different trait, that all his actions, including those on a weekday, were for the sake of Heaven, as it is stated: "Blessed be God, day by day..."³ Rashi explains that Hillel had faith that God would provide for Shabbat even if he ate that which was currently available.⁴ This is also taught in a Braita in more general terms about their schools: Beit Shammai say: From the first day of the week, start preparing already for your Shabbat. And Beit Hillel say: "Blessed be God, day by day."⁵

In Parshat Ki-Teitze, the Torah enjoins "Remember (זָכוֹר) what God, your Lord, did to Miriam on the journey after you left Egypt."⁶ The

Pasuk is a veiled reference to the story at the end of Parshat Bahalotcha where Miriam is stricken with Tzara'at after speaking unfavorably about her brother Moshe. Rashi seems to suggest that the verse, utilizing Miriam as a paradigmatic example, is proffering advice that if you wish to avoid Tzara'at then eschew speaking Lashon HaRa.⁷ On the other hand, the Ramban claims that the Pasuk is not simply offering a recommendation, but rather issuing a mandate.⁸ He asserts that all the enumerators of the commandments of the Torah (מוני המצות) mistakenly omitted this Mitzva from their counts. According to the Ramban, the Torah here demands that one articulate and take to heart the fate that befell Miriam from God when she, despite her good intentions, besmirched her brother Moshe.⁹ This recollection should serve to distance one from engaging in Lashon HaRa. His position is based on the Sifra that posits whenever the Torah utilizes the word "Remember (זָכוֹר)," it is a demand to articulate that which the verse requires one to remember.¹⁰ This is based on the fact that in each instance that the Torah makes such a stipulation, it has a matching negative precept that already precludes one from forgetting the given item that must be remembered. For instance, the Torah enjoins one to "remember

¹ תניא, אמרו עליו על שמאי הזקן, כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת. מצא בהמה נאה אומר: זו לשבת. מצא אחרת נאה הימנה - מניח את השניה ואוכל את הראשונה. אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו, שכל מעשיו לשם שמים. שנאמר בברך ה' יום יום. תניא נמי הכי: בית שמאי אומרים: מחד שביך לשבתך, ובית הלל אומרים: ברוך ה' יום יום. (ביצה טז.)
² ואוכל את הראשונה - נמצא אוכלה לזו, כדי שתהא היפה נאכלת בשבת, דהויא לה אכילתה של הראשונה לכבוד שבת. (רש"י ביצה טז.)
³ בְּרוּךְ אֲדֹנָי יְיָם יוֹם יוֹם יְעַמְסֵנוּ לְנוּ הַקֵּל וְשִׁעֲוֵנוּנוּ סֵלָה: (תהלים סח, כ.)
⁴ לשם שמים - בוטח שתזדמן לו נאה לשבת (רש"י ביצה טז.)
⁵ עיין בפסוק יצחק של הרב הוטנר כרך שבת להסבר על נקודת מחלוקתם
⁶ הַשֹּׁמֵר בְּנֶגְעַת הַצִּרְעָת לְשִׁמּוֹר מֵאֵד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר-יִוָּרְוּ אֶתְכֶם הַכְּהֵנִים הַלְלוּ: כַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת: זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְקֹנֵךְ אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: (דברים כד, ח-ט)
⁷ זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים - אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת, אל תספור לשון הרע. זכור העשוי למרים שדברה באיחה ולקתה בנגעים: (רש"י דברים כד, ט)

⁸ זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים - אם באת ליזהר שלא תלקה בצרעת לא תספור לשון הרע, לשון רש"י. ולפי דעתי שהיא מצות עשה ממש, כמו זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ ח), זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים (שם יג ג), זכור את אשר עשה לך עמלק (להלן כה יז), כולם מצוה, אם כן גם זה כמותם. והיא אזהרה מלדבר לשון הרע, יצוה במצות עשה שזכור עשה הגדול שעשה ה' לצדקת הנביאה, שלא דברה אלא באיחה גמול חסדה אשר אהבתו כנפשה, ולא דברה בפניו שבוש, ולא בפני רבים, רק בינה לבין אחיה הקדוש בצנעה, וכל עשייה הטובים לא הועילו, גם אתה אם תשב באחריך תדבר בבוש אמר דופי לא תנצל: ולשון ספרא (בחוקותי פרשה א ב ג), כשהוא אומר ולא תעשו את כל המצות האלה (ויקרא כו יד) הרי מה שכתוב בתורה אמור, אם כן למה נאמר ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה. וכן הוא אמר זכור את יום השבת לקדשו, יכול בלבך, כשהוא אומר שמור הרי שמירת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפוך. וכן הוא אומר זכור אל תשכח וגו'. וכן הוא אומר זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים, יכול בלבך, כשהוא אומר השמר בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות (פסוק ח) הרי שמירת הלב אמורה, וכן הוא אומר זכור שתהא שונה בפוך. וכן הוא אומר זכור את אשר עשה לך עמלק, יכול בלבך, כשהוא אומר לא תשכח הרי שמירת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפוך. ופירושה כי אצלם השמר בנגע הצרעת - מנגע הצרעת, לשמר מאד - שלא תבואך, ולעשות - בה כל אשר יורו אתכם הכהנים. וזכור את אשר עשה ה' אליהיך למרים - שתהא זכור שתהא שונה בפוך. ומכאן נראה שרבותינו יעשו אותה מצוה, לא ספור ועצה בלבד להנצל מן הנגעים. ואיך יתכן שלשון הרע שהוא שקול כשפכות דמים לא היה בו בתורה לא תעשה גמור או לאו הבא מכלל עשה, אבל בכתוב הזה אזהרה גדולה בו, להמנע

ממנו בין בגלוי בין בסתר בין במתכוין להזיק ולהבזות בין שאין מתכוין להזיק כלל. וזו מצוה מכלל תרי"ג מצות, ושכחה בעל הלכות גדולות וכל המונים המצות אחריו: (רמב"ן דברים כד, ט)
⁹ מצוה שביעית שנצטוו לזכור בפה ולהשיב אל לבנו מה שעשה ית' למרים כשדברה באיחה עם היותה נביאה ואחיה גמול חסדה ועל ידה ניצל כדי שנתרחק מלשון הרע ולא נהיה מאשר נאמר עליהם (תה"ל נ) תשב באחריך תדבר בבוש אמך תתן דופי והוא אמרו יתברך ויתעלה (תצא כד) זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים. ולשון ספרי זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים וכי מה ענין זה אצל זה ללמדך שאין נגעים באים אלא על לשון הרע והלא דברים ק"ו ומה מרים שלא דברה אלא שלא בפניו שלמשה ולהנייתו שלמשה ולשבחו שלמשה ולבנינו שלעולם כך נענשה המדבר בגנותו שלחבירו ברבים על אחת כמה וכמה. ושנינו בספרא (ר"פ בחקותי) זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים יכול בלבך כשהוא אומר השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות הרי שמירת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שגורה בפוך וכן הוא אומר זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים יכול בלבך ת"ל לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפוך. ופירוש זה שהם דורשים מרבי הפסוק השמר בנגע הצרעת לשמור מאד שנשמר מנגע הצרעת שלא תבואו והיא אזהרה ממנה כלומר מלשון הרע הגורם אותה עם אזהרה ולהנייתו שלמשה ולשבחו שלמשה ולבנינו שלעולם כך נענשה המדבר בזכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים גם בזכירת הפה. והנה כאשר נצטוו בזכירת מה שעשה לנו עמלק כדי לדעת שלא על חנם ימחה ה' יתע' שמו רק מחמתו עליו נלקום החסם שעשה לנו ושלא היה ירא ממנו ויתעלה כך נצטוו בזכירת מה שעשה למרים להשמר מלשון הרע כלומר מלשון הרע הגורם אותה עם (שם) זכור את אשר עשה הקצפת את ה' אליהיך במדבר [עקב ט] יכול בלבך וכו'. ולא ידעתי אם היא אזהרה למקציפים עצמם כלומר אנשי דור המדבר ואולי היא מצוה לדורות לדעת חסד האלקים עלינו ושמו ברית אבותינו ולתת הודאה לשמו ולברך אותו על הכל, וכענין שהנביא מזכירם (מ"ל ו) עמי זכור נא מה יעץ בלך מלך מואב ומה ענה אלהים בלעם בן בעור מן השטים עד הגלגל למען דעת צדקות יי". ואם כן ראוי למנותה מצוה מן המצות: (השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם שכחת העשין)

¹⁰ וכן הוא אומר זכור את יום השבת לקדשו יכול בלבך כשהוא אומר שמור הרי שמירת לב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתה' שונה בפוך וכן הוא אומר זכור ואל תשכח את אשר הקצפת את ה' אליהיך במדבר יכול בלבך כשהוא אומר אל תשכח הרי שכחת לב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפוך וכן הוא אומר זכור את אשר עשה ה' אליהיך למרים יכול בלבך כשהוא אומר השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות הרי שמירת לב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפוך וכן הוא אומר זכור את אשר עשה לך עמלק יכול בלבך כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת לב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפוך: (ספרא בחוקותי פרשה א עד פרק א אות ג)

heart (שמירת לב) has already been addressed; then what do I do assume is the meaning of Remember (זָכוֹר), that you must review it orally..." Here too, similar to other places that the Torah utilizes the term Zachor (זָכוֹר), Chazal view this as a requirement to articulate that which the Torah requires one to remember. How does one proclaim or express the remembrance of Shabbat?

In this week's Parsha, the Torah states "Remember the day of Shabbat to keep it holy" (זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ).¹¹ This same verse is found in the recounting of the Ten Commandments in Sefer Devarim with a significant change, "Observe the day of Shabbat to keep it holy (שָׁמֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת) (לְקַדְּשׁוֹ)".¹² In order to reconcile this seeming inconsistency, the Mechilta makes the famous statement, "Remember and Observe (זָכוֹר וּשְׁמֹר) were uttered simultaneously by God (נֹאמְרוּ בְּדִבּוּר אֶחָד) which as will be explained later has normative implications.¹⁵ The above mentioned Sifra also addresses the Torah's demand to "Remember (זָכוֹר) Shabbat. "Remember (זָכוֹר) the day of Shabbat"; you might have thought that means in your heart, when it says "Observe (שָׁמֹר)," keeping it in your

The Gemara in Pesachim seems to martial this demand for expression (זָכוֹר) in the verse as the source for the Mitzva of making Kiddush on Shabbat, to declare the sanctity of Shabbat.¹⁶ Based on this Gemara, the Rambam, in his enumeration of the Mitzvot (ספר המצות)¹⁷ and in his codex (משנה תורה),¹⁸ counts as a positive commandment the requirement to sanctify the Shabbat upon its onset (קידוש בכניסתו) and at its departure (הבדלה ביציאתו).¹⁹ On the other hand, the Ramban in his commentary to the Torah,²⁰ based on the Mechilta,²¹ sees the word "to sanctify it (לְקַדְּשׁוֹ)" as the source for Kiddush though he agrees that in the enumeration of the Mitzvot it is subsumed under the Mitzva of Zachor (זָכוֹר).²² Nevertheless, everyone agrees that the recitation of Kiddush is a Torah

¹¹ זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לָךְ עַמְלֵק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: (דברים כה, יז)
¹² וְהָיָה בְהֵיחָד יִקְרָא אֶלְעִיָּו לָךְ מִלֵּאֲיֹבֵיךְ מִסְבִּיב בְּאַרְץ אֲשֶׁר יִקְרָא אֶלְעִיָּו לָךְ (דברים כה, יט)
¹³ זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: (שמות כח, ח)
¹⁴ שָׁמֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלֹהֶיךָ: (דברים ה, יב)
¹⁵ זָכוֹר וּשְׁמֹר, שְׁנֵיהֶם נֹאמְרוּ בְּדִבּוּר אֶחָד, +שְׁמוֹת לֹא יָדוּ +מְחַלְלֵה מוֹת יוֹמֵת +בְּמִדְבָר כַּח טו' וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כַבְשִׁים, שְׁנֵיהֶם בְּדִבּוּר אֶחָד נֹאמְרוּ. +ויקרא יח טז +עֲרוֹת אֶת אַחִיר +דְּבָרִים כה ה' +וּבְמֵה יָבַע עֲלֵיהֶן, שְׁנֵיהֶם נֹאמְרוּ בְּדִבּוּר אֶחָד. +דְּבָרִים כב יא +לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנָה, +דְּבָרִים כב יב +וּגְדִילִים תַּעֲשֶׂה לָךְ, שְׁנֵיהֶם נֹאמְרוּ בְּדִבּוּר אֶחָד. מה שאי אפשר לאדם לומר כן, שני +תהלים סב יב +אחת דבר אלקים שתיים זו שמענו, ואומר +ירמיה כג כט +הלא כה דברי כאש נאם ה': (מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - ומסכתא דבחדש פרשה ז)
¹⁶ תנו רבנן זכור את יום השבת לקדשו - זוכרהו על היין. אין לי אלא ביום, בלילה מנין תלמוד לומר זכור את יום השבת לקדשו. בלילה מניין? - אדרבה, עיקר קדושת בלילה הוא קדיש, דכי קדיש - תחלת יומא בעי לקדושי! ותו: בלילה מנין - תלמוד לומר זכור את יום השבת לקדשו. תנא מיהדר אליה וקא נסיב ליה קרא דיממא! - הכי קאמר: זכור את יום השבת לקדשו - זוכרהו על היין בכניסתו. אין לי אלא בלילה, ביום מנין - תלמוד לומר זכור את יום השבת. (פסחים קו.)

¹⁷ והמצוה הקנינה היא שצונו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו וביציאתו נזכור בהם גודל היותם הזה ומעלתו והבדלו משאר הימים הקודמים ממנו והבאים אחריו. והוא אמרו יתעלה זכור את יום השבת לקדשו. כלומר זכרהו זכר קדושה והגדלה. וזו היא מצות קדוש. ולשון מכילתא זכור את יום השבת לקדשו קדושה בברכה. וביבואר אמרו (פסחים קו א) זכרהו על היין. ואמרו גם כן קדושה בכניסתו וקדושה וביציאתו. כלומר ההבדלה שהיא גם כן חלק מחכמת שבת מתוקנת ומצוה. וכבר התבארנו משפטי מצוה זו בסוף פסחים (ק - קז א, קז ב) ובמקומות מברכות (כ ב, כז ב, כט א, לג א, נא ב, נב א) ושבת (קט ב, קנ ב): (רמב"ם ספר המצות מצות עשה קנה)

¹⁸ מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר +שמות כ+ זכור את יום השבת לקדשו, כלומר זכרהו זכירת שבח וקידוש, וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו, בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה. (רמב"ם הלכות שבת כט, א)

¹⁹ לגבי הבדלה הדבר שנוי במחלוקת ועיין במגיד משנה שם: מצות עשה מן התורה וכו'. מדברי רבינו נראה בביאור שהוא סובר שההבדלה ג"כ דבר תורה והכל בכלל זכור. וראיתו המפורשת ז"ל חלוקים ז"ל חלוקים כדברי רבינו ואף על גב דבגמרא פי' ערבי פסחים (דף ק"ג) אין שם אלא זכרהו על היין בכניסתו אין לי אלא בלילה וכו' מ"מ ילפינן ליה מדכתיב ולהבדיל כמ"ש פרק ידיעות הטומאה (שבועות י"ח): ולשון מכילתא זכור את יום השבת קדושה בברכה וביבואר אמר זכרהו על היין ואמרו גם כן קדושה בכניסתו וקדושה ביציאתו. ו"א שההבדלה אינה אלא מ"ס אבל הקידוש הוא דבר תורה. ודע שלדברי הכל אחד אנשים ואחד נשים חייבין הם בקידוש היום ומימרא מפורשת היא נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה. ונפקא לן מזכור ושומר והבדלה נמי היא אמר דבר תורה נפקא לן חיובא דנשים מהתם ואם היא מדבריהם דומיא דקידוש תכונה ורבינו ז"ל סתם כאן וכיון שלא הזכיר בהן פטור מכלל שהן חייבות ופרק י"ב מהלכות עבודת כוכבים ומזלות וחקותיהם כתב רבינו וכל מצות עשה שהיא מזמן לזמן ואינה תדירה נשים פטורות חוץ מקידוש היום ואכילת מצה בלילי פסחים ואכילת פסח והקהל ושחמה הנשים חייבות ע"כ

ונסח הקידוש ידוע הוא. ונסח ההבדלה נחלקו בו שם פ' ערבי פסחים (דף ק"ג ק"ד) והעלו בגמרא כדברי רבינו. וזה מוסכם:

²⁰ ... אבל לרבותינו עוד בו מדרש ממלת לקדשו, שנקדשהו בזכרון, כענין וקדשתם את שנת החמשים שנה (ויקרא כ י), שהוא טעון קדוש ב"ד לומר ביובל מקודש מקודש, אף כאן צוה שנזכור את יום השבת בקדשנו אותו. וכך אמרו במכילתא (כאן) לקדשו, קדושה בברכה, מכאן אמרו מקדשין על היין בכניסתו, אין לי אלא ליום, ללילה מנין, ת"ל ושמרתם את השבת (להלן לא יד), וזהו קדוש היום, והוא מן התורה, אינו אסמכתא. וכך אמרו (ברכות כ ב) נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה, וזה על קדוש הלילה, לפי שכל הטעונים קדוש מתקדשים בכניסתן פעם אחת, כגון קדוש החדש, קדוש היובל, אבל ביום אסמכתא, ואין אומרים בו מקודש כלל, שדיינו בפעם אחת בכניסתו, וכן על היין אסמכתא ואינו קבוע כלל: ובגמרא פסחים (קו א) אמרו זכור את יום השבת לקדשו, זכרהו על היין בכניסתו, אין לי אלא ביום, בלילה מנין, ת"ל את יום השבת, האי תנא מהדר אליה ונסב ליה קרא דיממא, ועוד, עיקר קדושה בלילה הוא, אלא הכי קאמר, זכור את יום השבת לקדשו, זכרהו על היין בכניסתו, אין לי אלא בלילה ביום מנין, ת"ל את יום השבת. וכן הברייתא שבמכילתא יתרוך בה אין לי אלא בלילה שהוא עיקר הקדוש, ליום מנין וכו', והוא אסמכתא בעלמא. ומשם תלמוד שהמצוה הזאת למדה ממלת "לקדשו" אבל זכור את יום השבת מצוה לזכרו תמיד בכל יום, כמו שפירשנו, אלא שכל מצות הזכירה במנין אחד בחשבון ר"מ מצות שנצטוונו. ודע זה: (רמב"ן שמות כח, ח)

²¹ לקדשו, לקדשו בברכה, מכאן אמרו מקדשין על היין בכניסתו. אין לי אלא קדושה ליום, קדושה ללילה מנין, ת"ל +שמות לא יד+ ושמרתם את השבת. אין לי אלא שבת, ימים טובים מנין, ת"ל +ויקרא כג יז+ אלה מועדי ה' וגו'. (מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - ומסכתא דבחדש פרשה ז)

²² עיין בכתב והקבלה שמות כח, שם שמיבי ביום רבו שגם הגמרא בפסחים סובר ככה: ... והרב בצ"ל השיב עליו, ולדעתו מצות קדוש היום אינו ממלת לקדשו, ע"ש. ובאמת דברי רמב"ן נכונים, כי בילדותי שמעתי מפי מורי הרב מוה"ר זכריה מענדל ז"ל אבד"ק לעסאל עיר מולדתי, שהתעורר אזה דתנא דברייתא פתח ואמר אין לי אלא ביום בלילה מנין, ואיך יתרוך דבר דה"ק אין לי אלא בלילה ביום מנין, הלא הפוכי דברים הם, והטעם מורי ז"ל את הענין בטוב טעם ודעת, והוא זה: באמת תכלית כוונת התנא הזה להוציא ממקרא זה דזכור את יום השבת לקדשו ג' דינים, דהיינו לזכור על היין וכמ"ש התוספות דזכירה מצונו ביין, וזה יצא מתיבת זכור, ב' לקדש ביום וזה יצא מתיבת יום השבת, ג' לקדש בלילה וזה יצא מתיבת לקדשו, שעיקר קדושה בלילה הוא, לזה פתח התנא ואמר שקידוש ז"ל על היין, ואח"כ אמר שצריך לקדש ביום כסדר הכתוב בקרא, ולבסוף אמר שצריך לקדש גם בלילה מדכתיב לבסוף לקדשו, והתנא הזה משום דתפס בלשון בלילה מנין אמר ת"ל זכור את יום השבת לקדשו, ותפס בלשון כולה קרא, והמקשה אל הבין שעיקר כוונתו מתיבת לקדשו שעיקר קדושה בלילה הוא, וסבר דדרש לה מתיבת יום, ולזה תמה עליו מה שתמה, ושני' ל' ה"נ קאמינא כקושייתך דילפוטא דקידוש הלילה לא מתיבת יום קדרשינא אלא מלקדשו, וזה פשיטא דעיקר קדושה בלילה הוא, ומה דתפיסנו כולה קרא אסיפא דקרא כוונתי, ועתה לשון חכמים כדאמר ה"ק זכור את יום השבת לקדשו זוכריהו על היין בכניסתו, נקט כולה קרא כסדרו שזה נצמח משלשן זכירה וזה משלשן קדושה דהיינו סיפא דקרא, ולסוף דאמר ביום מנין לא תפס עוד סיפא דקרא דלקדשו אלא אמר ת"ל זכור את יום השבת דהיינו משלשן יום ודי בזה ע"כ דברי מורי ורבי ז"ל...

prescribed command. Combining this fact with the Mechilta that “remembering and observing (זכור ושומר)” were said simultaneously, precipitates the famous Gemara in Berachot that queries as to why women are obligated in the Mitzva of Kiddush from the Torah.²³ They should have been exempt since it is a time-bound positive commandment which women are generally excepted from having to perform. Rava responds that the conflation of “remembering and observing (זכור ושומר)” teaches that anyone who is included in the obligation to observe Shabbat by avoiding its desecration is also included in the Mitzva to remember Shabbat by reciting Kiddush. Since women are obligated in the Mitzva to observe Shabbat, as there is no distinction between men and women in the requirement to heed prohibitions in general and to refrain from the desecration of Shabbat in particular, so too, therefore, they must also perform the Mitzva of remembering Shabbat or making Kiddush.

According to the Ramban, who believes that the obligation to recite Kiddush derives from the word “to sanctify it (לְקַדְּשׁוֹ),” then what does the word Zachor require of the individual? Rashi commenting on the verse states that the word Zachor (זָכַר) expresses an imperative without being bound by time (the infinitive הוא לשון פעול הוא), similar to “to eat and to drink (אָכַל וְשָׁתָה);”²⁴ “to go and to weep (הֵלֹךְ וּבָכָה);”²⁵ and the following is its meaning: take care to always remember the Shabbat — that if, for example, you come across a beautiful article during the week, put it

aside for the Shabbat.²⁶ The Ramban is shocked by Rashi’s explanation because it endorses the position of Shammai mentioned above while the accepted practice generally follows the position of Beit Hillel.²⁷ Rashi’s source is likely from the Mechilta where the position is quoted in the name of another Tanna rather than Shammai,²⁸ but the Ramban rejects its authoritativeness because it is an individual’s position (rather than a majority view) that based on the Gemara in Beitza is clearly identified with Shammai.

Surprisingly, the Tur, in his introduction to the laws of Shabbat, quotes the entire Gemara found in Beitza as if to imply that he is also sanctioning the position of Shammai.²⁹ The Bach concludes from this that Hillel and Shammai were in fact not arguing, but rather each had their own personal conduct and therefore it is up to each individual’s discretion to choose who they wish to follow.³⁰ He cites that the common practice follows that of Shammai as is evidenced from Rashi’s commentary on the verse. While acknowledging that the Ramban disagrees with this position, he quotes the Or Zarua who proffers an alternate view.³¹ The Or Zarua claims that while Hillel had a different practice and therefore did not subscribe to Shammai’s interpretation, nevertheless, Beit Hillel agrees that Beit Shammai’s view is preferable based on the Gemara in Shabbat which attributes the great wealth of an individual to his following the

²³ אמר רב אדא בר אבהו: נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה. - אמאי? מצות עשה שהזמן גרמא הוא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות! - אמר אביי: מדרבנן. - אמר ליה רבא: והא דבר תורה קמא! ועוד, כל מצות עשה נחייבונה מדרבנן! - אלא אמר רבא: אמר קרא זכור ושומר - כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, והני נשי, הואיל ואיתנהו בשמירה - איתנהו בזכירה. (ברכות כ:)

²⁴ וְהָיָה שִׁשּׁוֹן וְשִׁמְחָה הָרְגוּ בְּקֶרֶב וְשָׁחַט צֹאן אֶלְל בְּשָׂר וְשָׁתוּ יַיִן אֶכֹּל וְשָׁתוּ גַי מְחָר נְמוֹת: (ישעיהו כב, ג)

²⁵ וְלֵךְ אַתָּה אִשָּׁה הֵלֹךְ וּבָכָה אַתְּרִיךְ עַד־בְּחָרִים וַיֹּאמֶר אֱלֹו אֲבִיךָ לְךָ שׁוֹב וַיֵּשֶׁב: (שמואל ב, ג, טז)

²⁶ ...זכור לשון פעול הוא, כמו (ישעיהו כב, ג) אכול ושתו, (שמואל ב, ג, טז) הלך ובכה, וכן פתרונו תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, שאם נדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת: (רש"י שמות כ, ח)

²⁷ ...וכתב רש"י בפירושו זכור תנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נדמן לו חלק יפה יהא מזמינו לשבת, וזו ברייתא היא ששניה במכילתא (כאן) כך, רבי אלעזר בן חנניה בן חזקיה בן גרון אומר זכור את יום השבת לקדשו, תהא זוכרו מאחד שבת שאם נדמן לך חפץ יפה תהא מתקינו שבת. אבל בלשון יחיד ששניה, ואינה כהלכה, שהרי בגמרא (ביצה טז א) אמרו תניא אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, כיצד מצא בהמה נאה אומר תהא זו לכבוד שבת, למחר מצא אחרת נאה הימנה מניה השניה ואוכל את הראשונה, אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו, כל מעשיו היו לשם שמים, שנאמר (תהלים סח כ) ברוך ה' יום יום יעמס לנו. תניא בוי שמי, בית שמאי אומרים בחד בשבין לשבתיך, ובי"ה אומרים ברוך ה' יום יום יעמס לנו: ובמכילתא אחרת (מכילתא דרשב"י) שמאי הזקן אומר זכירה עד שלא תבא, שמירה משבא, ומעשה בשמאי הזקן שלא היה זכרון שבת זמניו, לקח חפץ טוב אומר זה לשבת, כלי חדש אומר זה לשבת. אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שמה אומר כל מעשיך יהיו לשם שמים. והלכה היא כדברי בי"ה: (רמב"ן שמות כ, ח)

²⁸ אלעזר בן חנניה בן חזקיה בן חנניה בן גרון אומר, זכור את יום השבת לקדשו, תהא זוכרו מאחד שבת, שאם יתמנה לך מנה יפה תהא מתקנו לשם שבת. (מכילתא דרבי שמעאל יתר - מסכתא דבחדש פרשה ז)

²⁹ גרסינן במסכת י"ט בפ"ב אמרו עליו על שמאי הזקן שכל ימיו היה אוכל לכבוד שבת היה מוצא בהמה נאה היה אומר זו לשבת למחר מצא נאה הימנה מניה השנייה ואוכל הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שכל מעשיו לשם שגא' ברוך

ה' יום יום ותניא נמי הכי בש"א^(א) מחד בשבתא לשבתך ובה"א ברוך ה' יום יום. (טור או"ח הל' שבת רמב)

³⁰ אמרו עליו על שמאי הזקן וכו'. משמע דלא פליגי אלא שזה כך היה מדתו וזה כך היה מדתו והרשות ביד כל אדם לאחוז במנהג שמאי הזקן או במנהג הלל הזקן, והאידיא נהגו עלמא כשמאי הזקן וכן פירש רש"י בפרשת יתר (שמות כ ח) בפסוק זכור את יום השבת לקדשו תנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת והכי איתא במכילתא (יתרו פרשה ז), אלא דמדברי הרמב"ן מבוואר לשם דהלכה בבית הלל ברוך ה' יום יום. אבל בשם המעשה דהוא קצב בפרק כל כתבי (שבת יח ס"ג) מצאתי שכתב אף על גב דמדה אחרת היתה בהלל הזקן אפילו הכי מודה הלל דמדת שמאי עדיפא טפי וכן משמע במעשה דהוא קצב בפרק כל כתבי (שבת קיט א) שאמר וכל בהמה נאה שמצאתי אמרתי זו לכבוד שבת וכו' והכי עיקר: (ב"ח או"ח רמב, ו)

³¹ ...הלך כל מה שאדם ברצון אוכל ותאב יש לו לחפש אחריו ולקנותו לצורך השבת. ור"פ יום טוב בביצה תניא אמרו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה אומר זו לכבוד שבת למחר מצא בהמה אחרת נאה הימנה מניה את השניה ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה עמו שכל מעשיו לשם ואומר ברוך ה' יום יום תני"ה בש"א מחד בשבתך לשבתך ובה"א ברוך ה' יום יום הלך הרוצה לעשות כב"ש עושה שב"ה מודים לב"ש דהכי עדיף טפי והא דמסיק אבל הלל שכל מעשיו לשם [לא] ה' יום נהג כן [אפ"ה] אתמר דב"ש עדיפא כדא"פ כל כתבי הקודש ושבשאר ארצות במה הן זוכין [אל"ל] בשביל שמכבדין את השבת דאר"ח [בר אבא] פ"א נתארחתי אצל בעה"ב אחד בלודק' והביאו לפניו שלחן זהב משאוי ט"ז בנ"א ושש עשרה שלשלאות של כסף קבועות בתוכו וקערות וכוסות וקיתוניות וצלוחיות קבועות בתוכו ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מדים וכשהן מניחין אותו אומר לה' הארץ ומלואה וכשהן מסלקין אותו אומר השמים שמים לה' [כו'] אמרתי לו בני במה זכיתך לך אמר לי קצב הייתי וכל בהמה ובהמה שנאה אמרתי זו לשבת אמרתי לו ברוך המקום שזכך לך. הרי אתה רואה שנהג כב"ש צא וראה מה עלתה בו. ומיהו העושה כב"ה לא הפסיד. ופירש"י התם לה' הארץ ומלואה. אין אנו רשאים להנות עד שנברך את שמו בברכת הלחם. והארץ נתן לבני אדם. ע"י מתנתו והיינו בטובה זאת. ע"כ רש"י. והכי אמרין פ' כיצד מברכין בברכות כתי' לה' הארץ ומלואה. וכת' הארץ נתן לבני אדם. הא כיצד כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה: (אור זרוע חלק ב הל' ערב שבת יח, ג)

practice of Beit Shammai.³² The Mizrahi attempts to grapple with the Ramban's criticism by noting that the argument between Beit Hillel and Beit Shammai is only regarding food items that are readily available and in that situation the normative practice should be according to the view of Beit Hillel.³³ On the other hand, when it comes to beautiful objects or clothing (that are rarer), the disagreement is between Hillel and Shammai themselves³⁴ and in that instance the Halacha follows the practice of Shammai.³⁵ The Rema,³⁶ the Magen Avraham,³⁷ the Machatzit HaShekel³⁸ and many other Achronim all conclude that the common practice seems to follow the view of Shammai and that Hillel's practice was reserved for those with a unique faith in God. When it comes to items that are purchased infrequently and do not spoil, the Mishna Berura believes that it is a given that one should set those aside for Shabbat.³⁹

Given the Ramban's criticism of Rashi, what does he think is the correct interpretation of the demand to "Remember (זָכוֹר) the Shabbat..."? The Ibn Ezra claims that the requirement

mandated by the Torah is to keep track of the days of the week so that one never forgets which day is the seventh day.⁴⁰ Based on the Mechilta,⁴¹ the Ramban enhances this explanation of the Ibn Ezra.⁴² Chazal have said that this verse commands us that we should always remember the Shabbat every day, so that we should neither forget it nor confuse it with the other days. By always remembering the Shabbat, it will at all times remind us of the creation, and we will forever acknowledge that the universe has a Creator (כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְקוּקָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת הָאָרֶץ עַד־כֵּן).⁴³ To better understand this, one can see from the other nations that they count the days of the week in such a manner that each is independent of the other. Therefore, they call each day by a separate name or by a name of the objects found in the heavens similar to the Christians (i.e. Sunday, which means the "sun's day," Monday which means the "moon's day," etc.), or by any other names which they choose to call them. On the other hand, Bnei Yisrael counts all days with reference to the Shabbat: "the first

³²... בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי: עשירי שבארץ ישראל במה הן זוכין? אמר לו: בשביל שמעשרין, שנאמר עשר תעשר - עשר בשביל שתתעשר. שבבבל במה הן זוכין? - אמר לו: בשביל שמכבדין את התורה. ושבשאר ארצות במה הן זוכין? אמר לו: בשביל שמכבדין את השבת. דאמר רבי חייא בר אבא: פעם אחת נתאחרתי אצל בעל הבית בלודקיא, והביאו לפניו שלחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם, ושש עשרה שלשלאות של כסף קבועות בו, וקערות וכוסות וקיתוניות וצלוחיות קבועות בו, ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים, וכשמניחים אותו אומרים: לה' הארץ ומלואה וגו', וכשמסלקין אותו אומרים השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. אמרתי לו: בני, במה זכית לך? אמר לי: קצב בהיית, ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי: זו תהא לשבת. אמרתי לו: [אשריך שזכית], וברוך המקום שזיכך לך. (שבת ק"ט).

³³ נראה לי שאינה טענה, מפני של נחלקו בית הלל עם בית שמאי אלא בעניין המאכלות, שהרי קודם שהביא התלמוד הברייתא של מחלוקת בית שמאי ובית הלל הביא הברייתא של מחלוקת שמאי הזקן והלל הזקן שהיא על המאכלות, ואחר כך הביא מיד הברייתא של מחלוקת בית שמאי ובית הלל, משמע שגם המחלוקת הזאת בעניין המאכלות היא שנויה. ולכן אם תהיה הלכה כבית הלל, אינה אלא בעניין המאכלות, שהם דברים המצויים תמיד וראוי לומר עליהם "ברוך ה' יום יעמוס לנו", אבל הברייתא של מכילתא האחרת שהמחלוקת שבין שמאי הזקן והלל הזקן היא על החפצים הנאים והכלים החדשים, שאינם מצויים תמיד, ולא מצינו שנחלקו בהם בית שמאי ובית הלל, נימא בהו הלכה כשמאי הזקן. ומהתמה מהרמב"ן ז"ל היאך לא חלק בין מחלוקת המאכלות למחלוקת החפצים, והלא הוא עצמו כתב אחר זה: "והלל עצמו מודה במדרשו של שמאי, אבל היתה בו מדה אחרת במאכלים מפני שכל מעשיו לשם שמים" משמע שיש לחלק במדרש הזה בין המאכלים לחפצים הטובים ולכלים החדשים, ותהיה בזה הלכה כשמאי הזקן, ואם כן הברייתא הזאת ששנו בה: "אם נדמנו לך חפץ יפה", בלשון רבים היא שנוייה, ולא בלשון יחיד, כדכתב הרמב"ן. (ר' אליהו ברושי שמות כ"ח).

³⁴ זכור ושומר שניהם נאמרו לענין אחד מה שאי אפשר לפה לדבר ומה שאי אפשר לאוזן לשמוע כן הוא אומר וידבר אלקים את כל הדברים האלה ואומ' אחת דבר אלקים שתיים זו שמעתי (תה"ט ס"ב). שמאי הזקן אומר זכרה עז שלא תבוא ושמרה משתבוא. אמרו עליו על שמאי הזקן שלא היה זכרון שבת זו מתוך פיו לקח חפץ טוב אמר זה לשבת כלי חדש אומ' זה לשבת. (מכילתא דרשב"י כ"ח).

³⁵ הכלל הוא בית הלל ובית שמאי הלכה כבית הלל אבל הכלל הזה לא נאמר לגבי מחלוקת הלל ושמאי עצמם

³⁶ כתב באור זרוע (ע"י הל' ערב שבת ס"י יח ס"ג) מצוה להכין מיום ראשון בשבת לשבת כמו שעשה שמאי (ביצה ט"ז א) שאכל כל ימיו לכבוד שבת ואף על פי שאמרו שם בגמרא אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה בו שכל מעשיו לשם שמים וכו' הכי פירושו שאף על פי שכל מעשיו לשם שמים היתה בו מדה זאת אבל גם הלל מודה שמדת שמאי עדיפא טפי וכן משמע במעשה דהאי קצב (שבת ק"ט א) דיש לעשות כשמאי עכ"ל והרמב"ן כתב בפירושו החומש בפרשת יתרו (שמות כ ח) ובית הלל חולק על בית שמאי ולית הלכתא כבית שמאי ולעיל סימן רמ"ב (עמ' ג) משמע כדברי אור זרוע: (דרכי משה הקצ"ר או"ח רנ"א).

³⁷ בד"מ ל"ב א"מ מצוה להכין מחד בשבתא לשבת כשמאי ואף על פי שאמרו הלל מדה אחרת עכ"ל בו"ה פ"א אף על פי שכל מעשיו היו לשם היתה בו מדה זאת אבל גם הלל מודה שמדת ב"ש עדיפא טפי וכו' במעש' דקצב שיש לעשות כשמאי ע"כ והרמב"ן כתב בפ"י החומש דלית הלכתא כשמאי ובס"י רמ"ב משמע כ"ז ע"ל, וכ"פ הב"ח בס"י רמ"ב וכ"כ רש"י בחומש זכור את וכו': (מגן אברהם או"ח רנ"א).

³⁸ אף על פי שכל מעשיו היו לשם שמים היתה בו מדה זאת כו'. ומדאמרינן אף על פי שכל מעשיו כו', משמע מזה כיון דכל מעשיו לשם שמים הוה ליה גם בזה לתפוס מנהג (בית) שמאי, דמזה היה נראה ג"כ שמעשיו לשם שמים, מכל מקום מדה אחרת היתה בו, ומסתמא טעמו ונימוקו עמו, ואנחנו לא נדע. משמע דמדת (בית) שמאי עדיפא, ולכן הוצרך (לב"ה) [להלל] לומר דבזה יצא ממתנו. וכיון דאנחנו לא ידענא טעמא דהלל, ומסברא מדת (בית) שמאי עדיפא, יש לעשות (כב"ש) [כשמאי]: (מחצית השקל או"ח רנ"א).

³⁹ והסכימו הרבה פוסקים שגם הלל מודה שכדברי ב"ש עדיפא טפי אלא שהיה בוטח בה' שבדאי זמין לו לשבת מנה יפה משאר הימים וכדי לחזק מדת בטחונו היה נוהג כן אבל בשאר כל אדם שאין בטחונו חזק כ"כ גם הוא מודה דכשמאי עדיפא טפי ופשיטא בדבר שאינו שיכי לקנות כשיזדמן לו דבר שלא יהיה נפסד אזי יניח אותו לשבת. (משנה ברורה או"ח ר"ס ק"ב).

⁴⁰ וטעם זכור את יום השבת - שיזכור בכל יום חשבון ימי השבוע עד שלא ישכח איזה יום השבועי, שהוא חייב לקדשו. (אבן עזרא פ"ה הקצ"ר שמות כ"ח).

⁴¹... זכור ר' יהודה בן בתירה אומר מנין שכשאתה מונה הוי מונה אחד בשבת ושני בשבת שליש בשבת רביעי בשבת חמישי בשבת וערב שבת ת"ל זכור. (מכילתא דרשב"י כ"ח) || אלתרז בן חנניה בן חזקיה בן חנניה בן גרון אומר, זכור את יום השבת לקדשו, תהא זכרו מאחד בשבת, שאם יתמנה לך מנה יפה תהא מקונו לשם שבת. רבי יצחק אומר, לא תהא מונה כדרך שאחרים מונין אלא תהא מונה לשם שבת. (מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ז).

⁴²... ועל דרך הפשט אמרו (במכילתא כ"א) שהיא מצוה שנזכור תמיד בכל יום את השבת שלא נשכחה ולא בחולף ולא בשאר הימים, כי בזכרנו אותה תמיד יזכור מעשה בראשית בכל עת, ונודה בכל עת שיש לעולם בורא, והוא צוה אותנו באות הזה כמו שאמר (להלל לא יג') כי אות היא ביני וביניכם. וזה עיקר גדול באמונת הקל: וטעם לקדשו - שיהא זכרונו בו להיות קדוש בעינינו, כמו שאמר וקראת לשבת עונג לקדשו ה' מנובד (ישעיה נח יג). והטעם, שתהא השביתה בעינינו בעבור שהוא יום קדוש, להפנות בו מעסקי המחשבות והבלי הזמנים, ולתת בו עונג לנפשינו בדרכי ה', וללכת אל החממים ואל הנביאים לשמוע דברי ה', כמו שנאמר (מ"ב ד כג) מדוע את הולכת אל היום כל חדש ולא שבת, שהיה דרכם כן, וכך אמרו רז"ל (ר"ה טז א) מכלל דבחדש שבת בעי למיזל. וזה טעם שביתת הבהמה, שלא תהא בלבנו מחשבה עליה: ולכך אמרו ז"ל (חולין א א) שהשבת שקולה כנגד כל מצות שבתורה, כמו שאמרו בע"ז, מפני שבה נעיד על כל עיקרי האמונה בחדוש ובהשגחה ובנבואה. ובמכילתא (כ"א) רבי יצחק אומר, לא תהא מונה כדרך שאחרים מונין, אלא תהא מונה לשם שבת. ופירושה, שהגויים מונין ימי השבוע לשם הימים עצמן, יקראו לכל יום שם לפני עצמו, או עוש שמות המשרתים, כנוצרים, או שמות אחרים שיקראו להם, וישראל מונים כל הימים לשם שבת, אחד בשבת, שני בשבת, כי זו מן המצוה שנצטוו בו לזכרו תמיד בכל יום. וזה פשוטו של מקרא, וכך פירש ר"א. ואומר אני שזהו מדרשו של שמאי הזקן (במכילתא דרשב"י) שפירש מצות זכור עז שלא תבא, כלומר שלא נשכחה בשום פנים, אבל הזכירו בברייתא (ביבוצה טז ע) עוד מדת חסידותו שהיה הוא מזכירו גם במאכליו ואוכל לכבוד שבת כל ימי חייו, והלל עצמו מודה במדרשו של שמאי, אבל היתה בו מדה אחרת במאכלים מפני שכל מעשיו היו לשם שמים, והיה בוטח בה' שיזמין לו ולשבת מנה יפה מכל הימים: ... (רמב"ן שמות כ"ח).

⁴³ כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְקוּקָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת הָאָרֶץ עַד־כֵּן וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בֵּרַךְ יְקוּקָה אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֶׁהוּ: (שמות כ"א)

day of the Shabbat (אחד בשבת), "the second day of the Shabbat (שני בשבת)." This is the essence of the commandment which we have been obligated always to "remember the Shabbat" every day of the week. The Ramban then suggests that this is the intent of Shammai's interpretation, who explained that one must remember the Shabbat before it comes. In other words, we should by no means forget it. Shammai's piety led him to extend this principle beyond the counting of the days to also remember the Shabbat even in his eating. Hillel himself agreed to the interpretation of Shammai with regards to the enumeration of the days, but in food-matters he followed another principle, for all of his deeds were for the sake of Heaven, and he trusted that God would provide him with a better portion for the Shabbat.

The Ramban posits that the positive commandment that emanates from the Torah's demand that one "Remember the Shabbat" is to articulate on a daily basis that particular day's relationship to Shabbat. Moreover, the name of the day should subsume within it this relationship. By doing so, one will always have Shabbat at the forefront of their consciousness which in turn will continuously remind the individual that God is the creator of the world and all the associated ramifications of that acknowledgement. This is the common practice found in the liturgy today to introduce the song of the day sung by the Levi'im in the Temple with the preface "Today is the first/second/third/etc. day of the Shabbat... (היום יום... היום יום... (ראשון/שני/שלישי/וכו' בשבת...)" Since, as per the Ramban, this is a fulfillment of a positive Torah commandment, then those who follow the Gra's position, that on special days the song of that particular day supplants the regular song of the day, they should accordingly still mention this preface without the continuation of "on which the Levi'im used to say in the Temple" to accomplish this simple, but profound Mitzva.

Interestingly, the Ramban on Parshat Bo applies this same concept to the Mitzva of "This month shall mark for you the beginning of the

months; it will be the first month of the year for you."⁴⁴ The purport of this demand that Bnei Yisrael should count Nissan (ניסן) as the first of the months, and from it they are required count all other months — Iyar second, Sivan third, etc., is in order that through this enumeration they will recall the miraculous exodus from Egypt, which occurred in the first month.⁴⁵ Whenever one mentions the months, perforce, the Exodus will be remembered. That is why the months have no individual names in the Torah, but rather are referenced by their relative standing in relation to the month of the Exodus. Similar to the way that in counting the weekdays one always remembers Shabbat since the weekdays have no specific name of their own, but instead are named by their relationship to Shabbat, so too one recalls the exodus from Egypt in our counting of the months by enumerating them in reference to the redemption. This counting of the months is not in reference to the years, since the beginning of the year is Tishri. Therefore, when one calls the month of Nisan the first of the months and Tishri the seventh, the meaning is "the first month of the redemption" and similarly "the seventh month of the redemption." Consequently, the intent of the verse, "it will be the first month of the year for you (לָכֶם)," is not that it is the first in regard to the beginning of the year, but it is the first "for you (לָכֶם)" Bnei Yisrael in particular – meaning that it should be "named" for the purpose of remembering your redemption from Egypt. In this way, similar to Shabbat, the Exodus will be at the forefront of one's constant awareness. Accordingly, the two basic natural measurements of time, days and months, will subsume within them the two fundamentals of the faith, Shabbat and Yetziyat Mitzrayim, which relate to the belief and bear witness to the fact that God created the world (שבת) and that He continues to interact with and control the world (יציאת מצרים).

The Ramban then suggests based on a Yerushalmi that the months of the year no longer conform to this practice.⁴⁶ In the Yerushalmi, Rabbi Chanina opines that during

⁴⁴ החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: (שמות יב, ב).
⁴⁵ ...ולפי מדרשו "לכם" לומר שקדוש החדש צריך בית דין מומחין (ר"ה כה ב). ולכך לא נאמר בתחלה "דברו אל כל עדת ישראל", שאין בקדוש החדש אלא משה ואהרן וכיוצא בהם. וטעם החדש הזה לכם ראש חדשים, שימנו אותו ישראל חדש הראשון, וממנו ימנו כל החדשים שני ושלישי עד תשלום השנה בשנים עשר חדש, כדי שיהיה זה זכרון בנס הגדול, כי בכל עת שנזכיר החדשים יהיה הנס נזכר, ועל כן אין לחדשים שם בתורה, אלא יאמר בחדש השלישי (להלן יט א), ואומר ויהי בשנה השנייה בחדש השני נעלה הענן (במדבר יא), ובחדש השביעי באחד לחודש וגו' (שם טז א), וכן כלם: וכמו שתהיה הזכירה ביום השבת במנותינו ממנו אחד בשבת ושני בשבת, כאשר אפשר (להלן כ ח), כך הזכירה ביציאת מצרים במנותינו החדש הראשון והחדש השני והשלישי לגאולתנו, שאין המנין הזה לשנה, שהרי תחלת שנותינו מתשרי, דכתיב (להלן לד כב) וחג האסיף תקופת השנה, וכתיב (שם כג www.swdaf.com

(טז) בצאת השנה, אם כן שנקרא לחדש ניסן ראשון ולתשרי שביעי, פתרונו ראשון לגאולה ושביעי אליה. וזה טעם ראשון הוא לכם, שאינו ראשון בשנה, אבל הוא ראשון לכם, שנקרא לו לזכרון גאולתנו: ... (רמב"ן שמות יב, ב).
⁴⁶ ...וכבר הזכירו רבותינו זה הענין, ואמרו שמות חדשים עלו עמנו מבבל (ירושלמי ר"ה א ב, ב"ר מח ט), כי מתחלה לא היו להם שמות אצלנו, והסבה בזה, כי מתחלה היה מניינם זכר ליציאת מצרים, אבל כאשר עלינו מבבל ונתקיים מה שאמר הכתוב (ירמיה טז יד-טו) ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון, חזרו לקרא החדשים בשם שנקראו בארץ בבל, להזכיר כי שם עמדנו ומשם העלנו הש"י. כי אלה השמות ניסן אייר וזולתם שמות פרסיים, ולא ימצא רק בספרי נביאי בבל (זכריה א ז, עזרא ו טו, נחמיה א א) ובמגילת אסתר (ג ג). ולכן אמר הכתוב בחדש הראשון הוא חדש ניסן, כמו הפיל פור הוא הגורל (שם). ועוד היום הגוים בארצות פרס ומדי

the Second Temple the names of the months came with them from Bavel.⁴⁷ The reason for this adoption of the names of the months when our ancestors returned from Bavel to build the Second Temple, was that at first their reckoning was a memorial to the exodus from Egypt. Then after they were redeemed from Bavel, and the words of the Navi Yirmiyahu were fulfilled, "...And it shall no longer be said: 'As the Eternal God lives, who redeemed Bnei Yisrael from the land of Egypt,' but rather: 'As the Eternal God lives, who retrieved and led Bnei Yisrael from the land of the north (Bavel) and from all the other lands that they were banished'..."⁴⁸ they thereto forward began to call the months by the names that they were known by in the land of Bavel. Through this renaming one is reminded that there, in Bavel, we languished during our exile and from there, God graciously returned us to our Land. These names — Nisan, Iyar, and the others — are Persian names and are only cited in the Nevi'im of the Babylonian era and in Megillat Esther. To this day, the people of Persia and Media use these names of the months — Nisan, Tishri, and the others — as we do. Therefore, through the names of the months we remember our second redemption similar to the way we had done until then with regards to the exodus from Egypt. The Sefer Halkarim, following on the heels of the Ramban, adds that somehow Bnei Yisrael understood that the enumerating of the months based on the number of months since the month of the Exodus (הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשִׁית חֹדְשֵׁים רֵאשִׁוֹן הוּא לָכֶם) (לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה) was only a temporary, not an eternal, precept despite the fact that the Torah never limits its duration.⁴⁹

If one were to extrapolate the Ramban's principle, then one would expect that upon the redemption from the current exile, Bnei Yisrael would once again change the names of the months prospectively to January, February and etc. in order to recall our redemption from the

current lingering "Roman" exile. Through this renaming of the months, it would, appropriately, focus one's attention, every time they referenced a month of the year, on God's miraculous benevolence in redeeming us from this long standing exile. As a result, this would also cause the memory of the current redemption to supplant or supersede the previous redemptions in the forefront of our consciousness as was predicted by the verse found in the Navi Yirmiyahu.

While the Ramban's explanation might be very appealing, it is seemingly at odds with the way that the Gemara Berachot marshals the Pasuk cited in Yirmiyahu. The Mishna, known to many since it is cited in the Hagada, quotes a dispute between Ben Zoma and the Chachamim as to when one is required to remember the exodus from Egypt.⁵⁰ Their disagreement revolves around the understanding of the verse in which the Torah enjoins one to remember the Exodus "all the days of your life (לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת-יוֹם צֵאתְךָ) (מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ)".⁵¹ Everyone agrees that one is obligated to recall the Exodus daily during the day, but they differ as to what the word "all" comes to add to that requirement. Ben Zoma suggests that one must articulate remembering the Exodus not only daily during the day, but also nightly (ימי חייך - הימים, כל ימי חייך - הלילות). The Chachamim, on the other hand, believe that the requirement is to mention it daily, not only currently, but also after the Messianic redemption (ימי חייך - העולם הזה, כל - להביא לימות) (המשיח). According to the Gemara, their dispute is premised on their understanding of the Pasuk in Yirmiyahu which suggests that the future redemption will overtake the Exodus from Egypt in its renown.⁴⁸ Ben Zoma believes that the exodus from Egypt will be completely supplanted by the future redemption and therefore there is no need to mention the Exodus in the Messianic era.⁵² Whereas, the Chachamim believe that the memory of the

כך הם קוראים אותם ניסן ותשרי וכלם כמנו. והנה נזכר בחדשים הגאולה השנית כאשר עשיו עד הנה בראשונה: (רמב"ן שמות יב,ב)

אמרין ליה ויהא תמוז אמר לון מיין והילך על שמות חדשים אתם רבים עלי דא"ר חנינה שמות חדשים עלו בידם מבבל. בראשונה בירח האיתנים שבו נולדו אבות מתו אבות נפקדו אימהות. בראשונה (מלכים א' ו' לח) בירח בול שבו העלה נובל הארץ עשויה בולות בולות. שבו בוללים לבהמה מתוך הבית. בראשונה (שם לו) בירח זיו שבו זיוו של עולם הצמחים ניכרין והאילנות ניכרין. מיין והילך (נחמיה ב' א) ויהי בחדש ניסן שנת עשרים (שם א א) ויהי בחדש כסלו שנת עשרים (אסתר ב' טז) בחדש העשירי הוא חדש טבת. רשב"ל אמר אף שמות המלאכים עלו בידן מבבל. בראשונה (ישעי' ו' ו) ויעף אלי אחד מן השרפים (שם ב) שרפים עומדים ממעל לו מיין והילך (דניאל ט' כא) והאיש גבריאל (שם י' כא) כי אם מיכאל שרכס. (ירושלמי ראש השנה א,ב ובראשית רבה מח,ט)

לכן הגה' ימים באים נאם יקוק ולא יאמרו עוד חיי יקוק אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים: כי אם חיי יקוק אשר העלה ואשר הביא את יצחק בית ישראל מארץ מצרים ומכל הארצות אשר הדחתים שם וישבו על-אדמתם: (ירמיהו כג,ז-ח) ...ונראה מזה כי הם הבינו שצויו מנין החדשים היה זמני, רוצה לומר כל עוד שתתמיד הגאולה ההיא, אבל אחר שגלו שנית ונגאלו משם ונצטוו על ידי ירמיה לא יאמר עוד חיי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חיי ה' אשר העלה

ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפון וגו' (ירמיהו כג ז), ראו להניח המנין הראשון שהיה זכר ליציאת מצרים וחדרו למנות מנין אחר מתשרי לשנות העולם, והשאירו שמות החדשים שעלו עמם מאשר זכר לגאולה השנית, כי הבינו שצויו מנין החדשים מניסן היה זמני ולא צווי נצחי אף על פי שלא נזכר בו זמן. (ספר העיקרים מאמר ג פרק טז)

מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא. שנאמר: למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך. ימי חייך - הימים, כל ימי חייך - הלילות; וחכמים אומרים: ימי חייך - העולם הזה, כל - להביא לימות המשיח. (ברכות יב: משנה אה),

לא-תאכל עליו חמץ שבועת ימים תאכל-עליו מצות להם ענין כי בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את-יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך: (דברים טז,ג)

תניא, אמר להם בן זומא לחכמים: וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח? והלא כבר נאמר: הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חיי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חיי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם! - אמרו לו: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו. (ברכות יב:)

exodus from Egypt will only be subordinated to, not superseded by, the future redemption's preeminence which would mean that mentioning the Exodus in the future would still be relevant. While they differ in their interpretation of the Pasuk in Yirmiyahu, both Ben Zoma and the Chachamim believe that the verse is a reference to Messianic times and not to the redemption from Bavel. The understanding of the verse that they dispute is the same Pasuk cited by the Ramban as the source for the changing of the names of the months in the time of Ezra to their Babylonian moniker from their previous numbering in reference to the month of the Exodus. That would either imply, according to the Ramban, that Ben Zoma believes that since the time of the redemption from Bavel the memory of the Exodus is no longer relevant, a difficult assumption given that Rabbi Elazar ben Azarya cites Ben Zoma's position as the source for his mentioning the Exodus at night, or that the Ramban is utilizing a Messianic prophecy to explain a pre-Messianic phenomenon.

One way to resolve this seeming inconsistency is to slightly alter our understanding of the Yerushalmi cited by the Ramban which suggests that during the Second Temple the names of the months came with them from Bavel.⁴⁷ The Ramban claimed that this was a fulfillment of the prophecy of Yirmiyahu⁴⁸ that the new redemptions will override or outshine the exodus from Egypt which seems odd given that the verse seems to portend to Messianic times. One could propose that there are stages within the redemption process and that the return of the exiles from Bavel was the beginning of or the prelude to the eventual redemption that will be realized in the Messianic era.⁵³ These stages can be bifurcated whereby certain events in the process of the redemption might reach the threshold where there is a demand or a necessity that they be remembered or memorialized, but they may not meet the bar for supplanting the exodus from Egypt. In that way, the Yerushalmi is suggesting that the redemption from Bavel was too big an event within the process of the Geula

to go unnoticed or be passed over without marking its significance. Therefore, the months were given Babylonian names to recall and commemorate this significant moment and the fulfillment of God's promise not to let Bnei Yisrael languish in Bavel. On the other hand, since it came through natural means and events and under the sponsorship of the Persian rulers, it was not a redemption that could rival the miraculous exodus from Egypt and therefore it could not supplant the need to remember the Exodus.

Another way to resolve this issue with the Ramban's suggestion is to note that the verse cited from Yirmiyahu actually appears twice within the Navi Yirmiyahu with slight variations;⁵⁴ once in chapter sixteen⁵⁵ and again in chapter twenty-three.⁵⁶ It is possible to suggest, based on the context of the chapters in which they are found, that the quote from chapter twenty-three is a Messianic prophecy which is the subject of the debate between Ben Zoma and the Chachamim in the Gemara Berachot. Whereas, the citation utilized by the Ramban is from chapter sixteen⁵⁷ which is a reference to the interim redemption from Bavel. In that way, the Ramban would be suggesting that though the months have been renamed to acknowledge the redemption from Bavel, it by no means supplants the need to recall the exodus from Egypt; the two naming systems would co-exist and memorialize both events.⁵⁸

Both of the mentioned solutions are premised on the view that there are different types of redemptions that can somehow have an impact on the names of the months. As noted above, based on the Torah's model for tracking the passage of time numerically in reference to a particular event, the two basic natural measurements of time, days and months, subsume within them the two fundamentals of the faith, Shabbat and Yetziyat Mitzrayim. The commemoration of Shabbat as testimony to God's creation of this world is immutable since it was a unique event in history never to be repeated. In that vein, the days of the week will forever have to carry their names in relation to

⁵³ תורה שלימה, רב מנחם כשר, חלק יב במילואים עמוד רפד
⁵⁴ מאמר של הרב מרדכי יהודה לייב זק"ש בחוברת סיני כ' מאמר מ"א עמודים שלו-שמב

⁵⁵ לכן הנהיגים באים נאם יקוק ולא יאמר עוד חי יקוק אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים: כי אם חי יקוק אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים: (ירמיהו טו, טז-ט)
⁵⁶ לכן הנהיגים באים נאם יקוק ולא יאמר עוד חי יקוק אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים: כי אם חי יקוק אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים: (ירמיהו טו, טז-ט)
⁵⁷ וכשנדקדק בדברי הרמב"ן נראה, שהוא הביא את דברי הפרק ט"ז, שהרי הוא כתב: "ולא יאמר", "מארץ צפון". ומה שכתב שם "אשר העלה ואשר הביא", זו וודאי טעות

סופר, וצ"ל "אשר העלה" לחוד. וכן הוא אמנם בלשון הרמב"ן בדרשתו הידועה לראש השנה, עמוד 5

⁵⁸ ...ואמנם שמות החדשים אשר אתנו העולים מבבל העולם משם כי שמות פריסים הם וקראום כן לזכרון גאולתם מבבל להודיע כי שם עמדו ומשם העלם השם יתברך ונראה לי שלא עברו בזה על מצות החדש לפי שגם הם לא נמנעו מלקרוא את החדשים ראשון ושני במספרם כמו שצוה תורה אבל מלבד זה כנו את החדש באותו כנוי שהיו מכניסו אותו בבבל וכן נאמר במגילת אסתר בחדש הראשון הוא חדש ניסן שהוא ביאור החדש על דרך הפיל פור הוא הגורל הנה התבאר שענין מצות החדש היא התחלת הנחייט ושאינה סותרת להתחלת הטבעיית והותרה בזה השאלה הב'.... (אברבנאל שמות יב, ב)

Shabbat because the keeping of Shabbat at its essence is a testimony to the fact that God created the world. In order for us to always maintain a latent awareness of this fact the whole week must revolve around Shabbat and this is accomplished through the days of the week always being anchored to Shabbat (היום ... יום ראשון/שני/שלישי/וכו' בשבת...).

Remembering Yetziyat Mitzrayim on a daily basis bears witness to the fact that God continues to interact with and control the world even after its creation. It commemorates the miraculous intervention of God in the course of history to free Bnei Yisrael from their enslavement to become His nation. Recollecting the Exodus engenders a sense of gratitude within the individual for that which God did for us and reaffirms our obligation to serve him. The supernatural manner in which was accomplished stands as a testimony to God's continuing engagement with the world. Therefore, redemptions, akin to the return of the exiles from Bavel, can, similar to Yetziyat Mitzrayim, be cause for recognition since they too arouse a necessity to show appreciation for God's benevolence and may further precipitate the sense of commitment to serving God. In that sense, the months can be renamed to recognize this and appreciate the more current redemption. Though, that alone cannot replace the Exodus because it is still missing the miraculous nature of Yetziyat Mitzrayim which is essential to acknowledging God's continued active management of the world. Therefore, the

new names of the months will coexist with the numerical names of the months to mutualistically also commemorate the exodus from Egypt. Nevertheless, as Ben Zoma suggests, the supernatural aspect of the Exodus can also eventually be supplanted, but it requires an event or a redemption that is even more miraculous than the Exodus, something that is reserved for Messianic times. On the other hand, the Chachamim believe that Yetziyat Mitzrayim is so fundamental to the formation of Bnei Yisrael that it cannot completely be overshadowed by a future redemption, no matter how miraculous. For that reason, the months of the year, unlike the days of the week, can be renamed, whether still sharing their original connection to the Exodus or on an exclusive basis, because the message they carry can be partially or fully replaced.

While we have become accustomed to other methods of enumerating the days and the months, the Torah's requirement to remember Shabbat and the Exodus can only be fully realized by utilizing the Torah's numerical system for the names of the days and the months. By doing so, it helps us to always carry their messages with us at the forefront of our consciousness – the fact that God created the world (שבת) and that He continues to interact with and control the world (יציאת מצרים) – which in turn will affect and be influential in how we conduct all other aspects of our lives.

Shabbat Shalom